

Els ramadans a Catalunya

A l'Europa continental viuen més de 44 milions de persones musulmanes (Pew Research Center, "The Futur of Global Muslim Population", 2011). Això és un sis per cent del total de la població. Cal matisar, però, aquesta dada perquè es compta com a persones musulmanes les que tenen alguna vinculació directa o indirecta amb el que s'anomena cultura musulmana. Això inclou una diversitat molt àmplia que va de practicants musulmans fins a ateus i laics. Aquesta diversitat –escriu Mostafà Shaimi–, posa en dubte conceptes com població musulmana o comunitat musulmana. La diversitat que engloba les persones anomenades 'musulmanes' no sols afecta opcions oposades i antagòniques (practicants i ateus), sinó que també inclou particularitats culturals. Per això, hi ha qui parla d'islams enlloc d'islam per descriure aquesta diversitat.

Reportatge de Mostafà Shaimi

El ramadà, un pilar de l'islam. En una conversa entre persones musulmanes que viuen a Catalunya sobre el ramadà, la frase que més se sent és que "el ramadà de veritat" és el que es fa al seu país d'origen. El que hi ha darrere del suposat *ramadà de veritat* és l'enyor, la nostàlgia per l'ambientació religiosa, cultural i festiva que acompanya aquest mes als països amb majoria musulmana. Curiosament, la frase el *ramadà de veritat* també la diuen els catalans musulmans que tenen amb el país dels seus pares un vincle mínim. El *ramadà de veritat* d'aquests joves és viscut a través d'algun viatge al país dels pares que ha coincidit amb vacances d'estiu o a través de la televisió del país d'origen, que amb l'arribada de la festa modifica la programació i fa visible un ambient festiu. Ramadà, malgrat tenir un fonament religiós, és una pràctica que combina i barreja allò religiós i allò cultural.

Com és ben sabut, l'islam es fonamenta en cinc pilars. N'hi ha que són de compliment obligat i no admeten cap

excepció o exempció, com el cas de la *xahada* ('professió de fe'), és a dir, "manifestar que no hi ha cap divinitat tret de Déu i que Muhàmmad és el seu profeta". Aquest pronunciament és la porta d'entrada per ser una persona musulmana. Sobre això, en el *món musulmà*, no hi ha discussió.

La segona obligació del creient és el *salat* ('pregària'). Cal resar cinc vegades al dia. Malgrat que els textos (l'Alcorà i els Hadits o narració de fets i dites del profeta) són prou clars respecte a l'obligatorietat del *salat*, molts savis (*ulemes*) no gosen afirmar que els que incompleixen la pregària deixen de ser musulmans. De fet, la gran majoria de persones que s'autoanomenen musulmanes no practiquen el *salat*. D'aquí sorgeix la categoria de *musulmà no practicant*. En tot cas, moltes de les persones musulmanes que no fan *salat* tendeixen a pensar que estan *desviades*, que no compleixen un dels fonaments de l'islam i que tard o d'hora ho haurien de fer. Això ajuda a explicar dues coses. Primer, que hi hagi gent que practiqui la pregària d'una manera intermitent (i no es tregui mai de sobre una mena

de sentiment de culpa), i segon, que gran part dels musulmans que arriben a edats entre 40-45 anys comencin a resar regularment.

El tercer pilar de l'islam és el *zakat* ('almoïna'). Es tracta d'una mesura reglamentada, de solidaritat anual col·lectiva, en què els que tenen riqueses han de donar-ne una petita part als que no en tenen. El cinquè pilar és el *haji* ('pelegrinatge'), segons el qual qui pot ha d'anar com a mínim una vegada a la vida a la Meca i als llocs sagrats. Però a nosaltres aquí ens interessa el quart pilar, el ramadà.

Ramadà consisteix a abstenir-se de menjar, beure i tenir relacions sexuals durant el dia, de la sortida del sol fins a la posta, i dura un mes. Els nens petits no estan obligats a fer-ho fins als 13 o 14 anys, malgrat que s'acostumi a incentivar-los abans. Algunes persones, per les circumstàncies en què es troben, queden exemptes del dejuni: les dones embarassades, les que alleten i les que tenen la menstruació; les persones que estan de viatge; els malalts de curta durada o els casos en què hi ha una causa justificada

JORDI PLAY

–set, mareig, etcètera–. Els individus que s'hi hagin trobat hauran de recuperar els dies que no van dejunar una vegada finalitzada la circumstància de l'exempció. Els malalts de llarga durada i qualsevol que no pugui recuperar-los, hauran d'alimentar una persona necessitada per cada dia que no hagi fet el ramadà en senyal de compensació.

El ramadà a Catalunya

Per a l'islam el *salat* (pregària) és molt més important que el ramadà. Però amb el ramadà passa una cosa que no passa amb el *salat*: la gran majoria de musulmans el practiquen. Aquest mes, que enguany començarà el 6 o 7 de juny, representa per a alguns musulmans una oportunitat per tornar a la pràctica religiosa. Els qui no resen tornaran a resar i intentaran continuar fent-ho després; alguns que beuen alcohol miraran no tornar-hi, etcètera. Salvant les distàncies, ramadà és el temps dels bons propòsits, més o menys com el que passa a Occident al començament d'any.

Dies abans que comenci, es nota a

l'ambient: a les carnisseries anomenades *halal*, als *minimarkets*, i fins i tot als supermercats en zones on es concentren persones musulmanes, comencen a aparèixer productes culinaris relacionats amb la festa. I en començar el ritual, hi ha qui es deixa créixer la barba i canvia d'indumentària, vestint gellabes i túniques. De fet, molts musulmans entenen que l'objectiu del ramadà és un temps de purificació i una nova oportunitat per redreçar el rumb cap al *bon camí*.

Per això, les mesquites a Catalunya –també als països amb majoria musulmana i a la resta d'Europa– experimenten un augment notable de fidels durant aquest mes. En molts casos fins i tot hi pot haver un col·lapse. També augmenta la presència de joves. Normalment, durant la resta de l'any, a la majoria de les mesquites de Catalunya, per no dir a totes, amb prou feines hi ha joves. Però en ramadà la cosa canvia. Per a alguns a Catalunya serà la primera vegada que entraran a una mesquita

És innegable que hi ha un augment

important de l'activitat religiosa, la qual cosa genera un clima excepcional. Un cop hagi passat, tornarà la *vida d'abans*, en alguns casos de manera ràpida i en altres gradual. Les mesquites es van buidant, els joves ja no hi assisteixen, els que beuen alcohol tornen als bars, els que resaven només durant el ramadà deixen de fer-ho, les barbes s'afaiten, etcètera. Alguns bars tanquen durant aquest mes, però així que s'acaba ja aixequen la persiana; els canals de televisió dels països amb majoria musulmana canvien de programació. Fins i tot els productes culinaris relacionats amb la festivitat desapareixen de les botigues.

Per què ramadà?

Per què el ramadà té tanta importància, i molta més que qualsevol altra pràctica musulmana? La resposta té força més a veure amb qüestions culturals que no pas religioses. El ramadà té un paper *comunitari* i genera forts sentiments de col·lectivitat social. A Salt, per exemple, els restaurants de propietaris musulmans ofereixen menjar gratuït a l'hora

RAMADÀ. Imatges diverses de com es viu a Catalunya el ramadà, una celebració que genera forts sentiments de col·lectivitat social.

→ de trencar el dejuni. Socialment, es dóna una pressió molt forta com a mínim en la part més visible: menjar i beure. És molt poc freqüent veure algú al carrer trencant aquesta norma. Fins i tot les persones que tenen alguna raó justificable (malaltia, viatge, etcètera) no gosen menjar al carrer o en un establiment públic. Durant el ramadà, a Salt, Banyoles o Vic –a tall d'exemple– és difícil veure musulmans laics fent un cafè, fumant un cigarret o bevent una cervesa a la terrassa d'un bar. La coacció social és tan forta que costa demostrar que no practiques públicament. En aquest sentit, hi ha una frase que també es repeteix molt: "Respecta el ramadà! I quan hagi passat fes el que vulguis".

El ramadà és un ritual religiós-cultural que es caracteritza per ser un temps d'excepció. La ruptura amb el temps anterior es produeix en la primera nit, la *lailat ech chek* ('la nit del dubte'). Després és seguida per un mes que inclou molta diversitat en la pràctica i acaba amb la integració al temps normal, l'*Aid el-Fitr*, la festa que marca el final d'aquest procés i el retorn al temps quotidià. Convindria acostumar-nos a veure-la com la festa del barri que dura uns dies, i mentre dura, es tallen carrers, es pengen banderoles, es fan sopars i concerts a les places. Quan acaba la festa es recull tot i sembla que no hagi passat res. Molts veïns acaben esgotats, d'altres s'ho han passat molt bé, alguns es lamenten perquè no se'ls ha deixat dormir a la nit. Però la vida continua.

Molts estudis acadèmics sobre el ramadà a Europa el consideren un element identitari dels musulmans i un factor integrador de la comunitat. El que moltes vegades obvien és que moltes persones musulmanes o de tradició musulmana no es conceben pertanyent a cap *umma*. Moltes d'elles viuen el ramadà com un fet religiós-cultural-festiu, i les seves demandes són, per exemple, que s'adapti el calendari escolar al mes del ramadà quan coincideix amb exàmens, com en el cas de la Gran Bretanya que aquest any 2016 adaptarà el calen-

dari dels exàmens per no perjudicar els estudiants que el practiquen

Les institucions de l'Estat han de respondre a les necessitats de les pràctiques col·lectives "raonables" dels seus ciutadans. A Catalunya hi ha persones musulmanes que veuen com les seves demandes no són reconegudes, i en molts

casos, a més a més, qüestionades i rebutjades, fet que pot generar una reacció negativa i un tancament al voltant d'una identitat abstracta com la "comunitat musulmana". Molts discursos, que vénen normalment de la dreta i la ultradreta, i últimament també d'alguns sectors de l'esquerra apunten cap a un xoc de civi-

JORDIPLAY

litzacions fonamentat sobre la *teoria de l'enemic*. Per combatre aquests discursos, cal normalitzar la presència i els interessos de les persones musulmanes des d'una perspectiva laica, que trenqui amb la jerarquia en el tracte entre religions i combati les formes de racisme i islamofòbia. •

Ramadà és el novè mes del calendari islàmic i per als sunnites, dejunar al llarg d'aquest temps és un dels cinc pilars en què es fonamenta l'islam. Però sobretot és un temps dedicat a enfortir lligams comunitaris. Serà diferent enguany?

Abstinència complicada

Article de Ramon Alcoberro

Al món àrab, ramadà és una festa similar al Nadal o a la festa major del poble, la gent es fa regals, mengen a partir del moment que “un fil negre no es pot diferenciar d'un fil blanc” i surten a passejar amb amics. Contra el que afirma el tòpic, però, el dejuni no és una pràctica unànimement seguida. En teoria només n'estan exempts nens, vells i malalts. Però a casa seva qualsevol fa el que vol i és habitual que la gent d'amagat mossegui alguna cosa durant el dia, procurant, això sí, que les veïnes no ho sàpiguen gaire. Al Líban d'abans de la guerra de 1982 el dejuni estava clarament en decadència entre les elits occidentalitzades. Aquests darrers anys, però, el fervor pel ramadà ha ressorgit amb una intensitat que cada dia creix. També creixen, tot cal dir-ho, els campionats de recitació i memorització de l'Alcorà, tramesos per moltes televisions àrabs. A l'abril d'enguany l'ha guanyat a Bahrain el jove marroquí Khalid Ryad, que ha provocat un entusiasme nacional difícil d'entendre des de fora.

Ramadà a Europa no implica només una qüestió de fe religiosa sinó d'identitat comunitària. Sovint als darrers anys algunes festes musulmanes han estat complicades de gestionar. Al setembre

de l'any passat tant a Brussel·les com en algunes localitats franceses hi va haver manifestacions de la comunitat musulmana durant la festa del xai (*Aid-al Kebir*, o Festa Gran) en protesta pel mandat d'aplicar determinades obligacions higièniques durant el sacrifici ritual de corder. El crit de “*Touche pas mon mouton*” (“no toquis el meu corder”) es va fer sentir amb força. La por gens dissimulada de les policies europees és que enguany ramadà sigui un mes convuls i que les relacions entre la comunitat musulmana i els poders polítics europeus es deteriorin encara més si es produïa cap fet incontrolable.

Els musulmans són ara com ara el 23% de la població mundial (uns 1.600 milions de persones) i es considera que només un 3% estan a favor de solucions violentes. Però això significa 48 milions de persones arreu del món en una situació de tensió amb la modernitat i justifica pors atàviques per tots dos bàndols.

L'islam en diversos fronts

Per una vegada, el problema no és tan sols europeu. La radicalització islàmica té en peu de guerra Tunísia i Algèria, on el líder local Abdelmalek Droukdel (un matemàtic amb experiència a

